

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Манжули Андрія Анатолійовича, на дисертацію Кабиш Анни Юріївни на тему: «Адміністративно-правові інструменти забезпечення екологічної безпеки», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність дослідження адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки зумовлена поєднанням глобальних екологічних викликів та внутрішніх загроз, спричинених повномасштабною війною проти України. Екологічні наслідки бойових дій, а саме масштабні забруднення ґрунтів і вод, знищення екосистем, пожежі, руйнування промислових об'єктів, мілітаризація природного середовища, формують безпрецедентний рівень ризиків, які потребують оперативного та системного державного реагування. У цих умовах саме адміністративно-правові механізми стають ключовими інструментами, що визначають порядок моніторингу, попередження, локалізації та мінімізації екологічної шкоди, забезпечують координацію діяльності уповноважених органів, а також створюють нормативну основу для післявоєнної екологічної відбудови.

Крім того, актуальність теми посилюється необхідністю оновлення та гармонізації екологічного законодавства відповідно до європейських стандартів, що є невід'ємною частиною процесу інтеграції України до ЄС. Сучасні адміністративно-правові інструменти мають бути достатньо гнучкими, щоб реагувати на воєнні загрози, і водночас стабільними, що б гарантувати екологічні права громадян, забезпечувати екологічну безпеку територій та сприяти сталому розвитку.

Таким чином, дослідження адміністративно-правових інструментів у цій сфері є не лише актуальним, а й стратегічно необхідним для збереження природного потенціалу держави, захисту життя і здоров'я населення та формування безпечного довкілля в умовах сучасних викликів.. Таким чином, не викликає сумніву, що дисертація Кабиш Анни Юріївни на тему:

«Адміністративно-правові інструменти забезпечення екологічної безпеки» є актуальною, своєчасною та такою, що здатна вирішити низку проблем теоретичного та практичного характеру у цій сфері.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до: «Стратегії людського розвитку», затвердженої Указом Президента України від 02.06.2021 №225/2021; Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695; «Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року», схваленої Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р; тощо.

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, його мету й задачі, розкрито наукову новизну отриманих результатів, теоретичне та практичне значення роботи, надано відомості про апробацію результатів дослідження.

Дисертаційна робота Кабиш А.Ю. поглиблює і доповнює існуючий масив знань щодо характеристики адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки, а викладені вище обставини підкреслюють актуальність, своєчасність, суспільну значимість та важливість дослідження порушеної проблематики.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Кабиш А. Ю. спирається на сучасну методологію дослідження складних правових процесів, яка поєднує загальнонаукові та спеціально-юридичні методи. Серед них — діалектичний, компаративний, логіко-семантичний, а також методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції. Використання цього інструментарію забезпечило логічну структурованість дослідження та дало можливість послідовно й науково виважено виконати поставлену мету й дослідницькі завдання.

Нормативно-правовим підґрунтям дослідження є Конституція України, міжнародні договори та угоди (ратифіковані у встановленому законом порядку), а також низка законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, норми яких визначають види адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки та розкривають порядок їх реалізації. *Науково-теоретичне підґрунтя* становлять праці фахівців із галузей адміністративного, екологічного, земельного, конституційного права, тощо. Були також використані здобутки фахівців з інших галузевих дисциплін: теорії держави і права, соціології, філософії, психології, теорії управління, тощо. *Інформаційну й емпіричну основу* дослідження становлять науково-періодичні видання, статистичні та довідкові матеріали тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, дисертаційне дослідження є однією з перших спроб від початку повномасштабного вторгнення, з'ясувати сутність та виокремити особливості адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки, на основі чого надати науково-обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, в нормах якого закріплюються відповідні інструменти.

В роботі дійсно вперше:

– виділено особливості поняття «екологічна безпека» як об'єкта адміністративно-правового регулювання, серед яких: по-перше, як і будь-який різновид безпеки взагалі, екологічна безпека характеризує стан відповідного об'єкта, а саме навколишнього природного середовища; по-друге, зміст екологічної безпеки передбачає мінімальну кількість або відсутність реальних, потенційних ризиків, які завдають шкоди навколишньому природному середовищу та несуть небезпеку для життя, здоров'я, як кожного окремого громадянина, так і українського суспільства в цілому; по-третє, досягається екологічна безпека за рахунок: забезпечення дотримання всіма фізичними та юридичними особами встановлених законодавством правил, вимог, обов'язків та екологічних нормативів;

існування формалізованого набору гарантій екологічних прав людини і громадянина, а також безпечного навколишнього середовища; функціонування системи суб'єктів публічної влади, які контролюють стан дотримання фізичними та юридичними особами встановлених законодавчих норм в сфері екології та мають повноваження притягати порушників останніх до юридичної відповідальності; визначено поняття адміністративного договору у сфері забезпечення екологічної безпеки, під яким запропоновано розуміти спільні юридичні акти між уповноваженими суб'єктами владних повноважень та іншими особами публічного або приватного сектору, засновані на їх волевиявленні та спрямовані на врегулювання порядку надання адміністративних послуг, розмежування публічно-управлінської компетенції, делегування повноважень, а також вирішення інших питань, встановлених сторонами угоди у досліджуваній сфері суспільного життя; аргументовано, що специфіка процедур прийняття адміністративних актів у сфері забезпечення екологічної безпеки залежить від напрямку відповідного забезпечення, а відтак до останніх віднесено: а) процедури видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду; б) процедури щодо затвердження нормативів та лімітів, що прямо стосуються галузі безпеки навколишнього природного середовищу; в) процедури оцінки впливу на довкілля; аргументовано, що суб'єкти реалізації адміністративно-правового механізму цифровізації судочинства – це визначені на законодавчому рівні фізичні та юридичні особи, а також органи публічної влади (в особі їх уповноважених осіб), які наділені відповідними адміністративно-правовими компетенцією та повноваженнями (сукупністю суб'єктивних прав і юридичних обов'язків) щодо безпосередньої або опосередкованої участі в упровадженні, функціонуванні, забезпеченні, контролі й удосконаленні цифрових технологій у сфері судочинства з метою підвищення ефективності, прозорості, доступності та швидкості справляння правосуддя (с.23–24).

Низка наукових положень знайшли свого вдосконалення, або ж дістали подальшого розвитку, зокрема, удосконалено: теоретичний підхід щодо визначення ключових проблем адміністративно-правового забезпечення застосування адміністративно-правових інструментів екологічної безпеки; обґрунтування наукової думки про те, що в системі нормативно-правових актів, які визначають види адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки, ключове місце належить нормам адміністративного права (с.23); дістало подальшого розвитку: твердження про те, що Європейський Союз та його країни-учасниці, розглядають екологічну безпеку не лише як сферу охорони природи, а й як елемент загальної безпеки, економічної стійкості та захисту здоров'я населення; теоретичний підхід щодо систематизації повноважень суб'єктів управління галуззю екологічної безпеки і охорони навколишнього природного середовища; визначення поняття державна екологічна політика, як інструменту забезпечення екологічної безпеки (с.24).

Також із позитивної сторони слід відмітити, що у роботі:

– обґрунтовано, що екологічна безпека – це стан навколишнього природного середовища, який характеризується відсутністю реальних та/або потенційних ризиків, що завдають йому шкоду, несуть фактичну небезпеку життю та здоров'ю людей, та який забезпечений: дотриманням всіма фізичними та юридичними особами встановлених законодавством правил, вимог, обов'язків та екологічних нормативів; існуванням формалізованого переліку гарантій екологічних прав людини і громадянина, а також інституційним механізмом контролю (с.41);

– встановлено, що забезпечення екологічної безпеки на території України в сучасних нормативних умовах, відбувається за використанням таких адміністративно-правових інструментів, як: державна екологічна політика, розробка та прийняття державних цільових та інших екологічних програм; прийняття адміністративних актів; укладення адміністративних договорів; застосування організаційних інструментів в сфері забезпечення екологічної безпеки та проведення контролю (нагляду) за додержанням законодавства в сфері екологічної безпеки. Саме вказані

вище інструменти, як вбачається, найбільш змістовно та повно характеризують практичну діяльність держави, в особі її уповноважених органів, у досліджуваній сфері суспільного життя. А відтак, важливим завданням законодавця є закріплення відповідних інструментів на законодавчому рівні, а також детального розкриття їх сутнісного змісту (с.55);

– зазначено, що нормативно-правові акти, які регулюють відносини в сфері забезпечення екологічної безпеки, а також визначають види і порядок реалізації адміністративно-правових інструментів здійснення подібної діяльності, включають в себе юридичні документи як міжнародного рівня (міжнародні договори та угоди), так і національного: Конституцію, закони України та підзаконні акти. В сукупності всього нормативного матеріалу центральне місце займають норми адміністративного права, адже саме їх положеннями врегульовано: а) правовий статус суб'єктів забезпечення екологічної безпеки; б) порядок застосування адміністративно-правових інструментів вказаними суб'єктами; в) основні різновиди таких інструментів та процедури їх втілення у життя; а також інші аспекти, які відносяться до сфери здійснення публічно-владної діяльності (с.90);

– акцентовано на тому, що процедури прийняття адміністративних актів із надання або відмови у наданні дозволу передбачають реалізацію групи дій направлених на збір та обробку даних, а також прийняття на основі цього рішення про надання або відмову у наданні права відповідним особам займатись діяльністю пов'язаною із використанням природних ресурсів або впливом на природне середовище. Посвідченням даного права є спеціальний, установлений зразка дозвіл (с.161);

– встановлено, що адміністративні договори у сфері забезпечення екологічної безпеки – це спільні юридичні акти між уповноваженими суб'єктами владних повноважень та іншими особами публічного або приватного сектору, засновані на їх волевиявленні та спрямовані на врегулювання порядку надання адміністративних послуг, розмежування публічно-управлінської компетенції, делегування повноважень, а також вирішення інших питань встановлених сторонами угоди у сфері забезпечення екологічної безпеки (с.115–119); тощо.

Результати дослідження можуть використовуватись у практичній діяльності та освітньому процес.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивна оцінка дисертаційного дослідження в цілому не виключає можливості й необхідності висунути низку зауважень критичного та дискусійного характеру:

1. Так, на сторінці 93 авторка наголошує, що «адміністративних договорів як адміністративно-правовий інструмент забезпечення екологічної безпеки - це **фактично домовленість** між державою, або муніципальною владою та іншими, **переважно, приватними особами**, з приводу здійснення відповідних дій, проведення робіт, користування чимось і таке інше». З таким твердженням важко погодитись, адже відповідно п.16 ст.4 КАС адміністративний договір – це **спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень** або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону.

2. У висновках до розділу 1 дисертації, на сторінці 95, авторка слушно відмічає, що «положеннями Конституції прямо не врегульовано види та порядок застосування адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки», тож виникає питання навіщо дисертантка аналізувала норми Конституції України у підрозділі 1.4. «Нормативно-правові акти, які визначають види адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки та місце серед них адміністративного законодавства»?

3. Не зрозуміло навіщо у висновках до підрозділу 1 та підрозділу 2 дисертації здобувачка наводить визначення поняття «адміністративні договори у сфері забезпечення екологічної безпеки» (стор.93, та стор. 140 відповідно).

4. На сторінці 142, авторка слушно відмічає, що застосування організаційних інструментів забезпечення екологічної безпеки – це «найбільш унікальна група процедур, адже вони **не мають** спільного взірця та суттєво відрізняються одна від одної як за етапами, так і кінцевим результатом проведення», тож, можливо

дисертантці варто було опрацювати власний підхід до узагальнення етапів, або ж послідовності дій під час застосування організаційних інструментів забезпечення екологічної безпеки..

5. Слід погодитись із твердженням про те, що важливою є «подальша гармонізація національного законодавства з основними екологічними директивами ЄС, що передбачає комплексне та системне оновлення нормативної бази, уточнення термінології та запровадження уніфікованих адміністративних процедур, зокрема контрольних-наглядових» (с.179), однак робота мала б більшу практичну цінність, якщо б здобувачка запропонувала більш конкретні зміни до законодавства з метою вирішення окресленої проблеми.

Варто відмітити, що висловлені зауваження характеризують складність дослідженої проблеми, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку та високі наукові здобутки дисертаційного дослідження А.Ю.Кабиш. Результати дослідження можуть бути використані у: *науково-дослідній роботі* – з метою проведення подальших теоретичних досліджень, присвячених адміністративно-правовим інструментам забезпечення екологічної безпеки (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права); *правотворчій діяльності* – в процесі розроблення нових і вдосконалення діючих законодавчих та підзаконних актів, положення яких спрямовані на визначення видів та регулювання практичного застосування адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки в Україні; *правозастосовній діяльності* – з метою вдосконалення діяльності суб'єктів реалізації адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки; *освітньому процесі* – у процесі розроблення лекційних матеріалів, навчальних посібників, підручників, навчальних програм з дисципліни «Адміністративне право», а також окремих тематик з дисциплін «Екологічне право»; «Господарське право» тощо..

Основні наукові положення, висновки й практичні рекомендації, викладені в дисертації Кабиш А.Ю. були достатньо оприлюднені нею у статтях періодичних фахових видань, тезах доповідей науково-практичних конференціях, а саме: «Проблемні питання юридичної науки в контексті

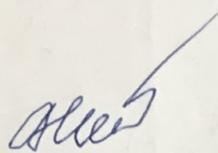
реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.), «Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 15–16 лютого 2023 р.), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 4–5 червня 2024 р.).

Зміст дисертаційної роботи висвітлений повно, систематично, послідовно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел. Авторка обґрунтувала власні висновки проведеного дослідження, які є суттєвим внеском у розвиток адміністративного права України. В цілому, дисертація Кабиш А.Ю. є самостійним, завершеним науковим дослідженням адміністративно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки.

Отже, дисертація Кабиш Анни Юріївни на тему: «Адміністративно-правові інструменти забезпечення екологічної безпеки» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її авторка заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент

професор кафедри галузевого права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор

Андрій МАНЖУЛА

Підпис Андрія МАНЖУЛИ засвідчую
Ректор Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор

Євген СОБОЛЬ